

İSTANBUL MANİFATURACILAR ÇARŞISI'NDAN UNKAPANI PLAKÇILAR ÇARŞISI'NA: TESADÜFİ BİR MEKÂNSAL ÖRGÜTLENMENİN KISA TARİHÇESİ

GÖKÇE KAAAN DEMİRKIRAN*

Çok partili hayata geçişle birlikte (1946-1950) Türkiye'de modernleşmenin yeni boyutlar kazandığını ve sivil görünülerinin güçlendiğini söyleyebiliriz. Şehirlere yönelik ilk göç dalgası bu dönemde gerçekleşti. İstanbul'da yeni imar hamlelerine girildi. Bu hamleler kamusal özellikler taşıyordu. Yeni yollar, iş merkezleri, büyük yapılar bu dönemdeki imar faaliyetlerinin ortak özellikleriydi. Özellikle ticari merkezler oluşturma gayesi, 1950'lerdeki ekonomi politikalarının bir yansımasıydı. Bu çerçevede İstanbul'un eski yerleşim bölgelerinde yoğunlaşan manifatura ve kumaş esnafını modern bir çarşı içinde toplama fikri 1950'lerin imar hareketlerinin ruhuna oldukça uygun düşer. 1954 yılında başlayan çalışmalar, istimlak çalışmalarının uzun sürmesi nedeniyle 1968 yılında tamamlanır. 1.117 dükkândan oluşan çarşının tamamı manifaturacılar tarafından kullanılmaz. İnşaat için geçen sürede yaşanan ekonomik gelişmeler İstanbul'un merkezinde yer

* Maltepe Üniversitesi

1- Gramofon (İBB, Kültür A.Ş.)

alan İMÇ'yi ticaret hayatının çeşitli sektörlerine açık bir iş merkezi hâline getirir. Bu sektörlerden biri 1960'lı yıllarda Sirkeci'de yoğunlaşmaya başlayan plak sektörüdür. Başka bir deyişle, temellerini 1960'larda sağlamlaştıran müzik endüstrisi 45'lik plak formatının yaygınlaşp Anadolu'ya dağıtımın sağlanmasıyla ekonomik olarak güçlenir. İş hacminin büyümesi ilerleyen zamanlarda plak şirketlerinin sayısının artmasına ve yeni bir iş merkezi oluşmasının gerekliliğine yol açar. Bugün Unkapanı Plakçılar Çarşısı olarak anılan mekâna dönüşür ve hızla Türkiye müzik dünyasının merkezi hâline gelir.

12 Eylül sonrasında politik referansları da olan Anadolu Pop,

Devrimci Halk Müziği, hatta politik olmayan hafif Batı müziği, namı diğer pop müzik, askerî darbenin oluşturduğu zeminde ciddi bir kriz içine girmişti. Devletin yasakçı tutumuna 1970'lerde maruz kalan arabesk ise herhangi bir kesintiye uğramadı; 1980'lerde de kitlesi büyümeye devam etti. Bu durumun en önemli sebebi, arabesk şarkıların sözlerinin ve müzikal yapısının toplumun tabanında yer alan kesimin tahayyüllerine, acılarına, sevinç ve özlemlerine karşılık vermesiydi. Bunun yanında arabeskin icracıları; duruşları ve tavırlarıyla, yüceltilen değerleri temsil ediyorlardı. "Baba" tabirinin yaygın kullanımı bunun göstergesidir. Böyle bir ortamda

endüstriyel olarak plak üretimini yapan firmaları ve bu üretimin sonucunda ortaya çıkan ekonomik değeri Anadolu'daki dinleyiciyle buluşturan dağıtım şirketleri Unkapanı'nda İMÇ'yle kısa bir süre içinde özdeşleşti. Özellikle peş peşe ciddi ekonomik darboğazların yaşandığı 1970 ve 1980'lerde canlılığını koruyan neredeyse tek sektör olan müzik sektörünün merkezi Unkapanı, kısa zamanda Anadolu'dan kaset ve plak ticareti yapmak veya şarkıcı olmak için gelenlerle doldu taşıdı. Kısa zamanda milyonlarca kaset satışının yapıldığı sektörde biriken sıcak para, hem müzisyenlerin hem de tüccarların ilgisini çekmekteydi. Özellikle 1980'li yıllarda müzik endüstrisi için Unkapanı, hamallarından şarkıcılarına, plak şirketi patronlarından çaycısına kadar binlerce kişinin geçim kaynağı olan devasa büyüklükte bir fabrikayı andırıyordu. Kısa sürede şöhret olan, büyük bir servete uzanan birçok kişinin yolu Unkapanı'ndaki plakçılar çarşısından geçiyordu, geçmek zorundaydı. Günlük yaşamdaki hareketliliğiyle bir semt pazarı kalabalığını da yaşayan bu çarşıda müzik endüstrisinin tüm bileşenleri yer alıyordu. Müzik stüdyoları, müzik dershaneleri, plak şirketleri, prodüktörler, dağıtımçıları ve organizasyon firmaları çarşının içinde konuşlanmıştı. Kısa sürede büyüyen ticari hacim ekonomik sorunlarla yaşamaya alışan kişiler için Unkapanı'nın açık bir umut kapısı olarak algılanmasına yol açtı. Unkapanı'ndaki bu hareketlilik 1990'lı yılların sonlarına kadar devam etti. Mekân, yaklaşık 25 yıllık bir dönemde kendi kültürünü oluşturdu. Sinema ve edebiyata konu olan birçok hikâyeye hem sahne hem de dekor oldu. Öyle ki, Türkiye'deki tüm kesimlerin bildiği, hakkında yorum yapabildiği bir

2- Pikaba plak yerleştirilmesi (İBB, Kültür A.Ş.)

merkez oldu. Ancak Unkapanı'nı var eden müzik üretimi ve tüketimi, dijital müzik teknolojisinin yaygınlaşmasıyla eski ticari çekiciliğini kaybetti. Dijital müziğin internetle birlikte ücretsiz ve kolay erişilebilir hâle gelmesi, müziğin meta değerini oluşturan bileşenlerin değişmesine yol açtı. Teknolojinin yaygınlaşmasıyla önce müzik stüdyoları plak şirketlerinin tekelinden çıktı; ardından kaset-CD satışlarının hızla düşmesi dağıtımçıları ve üretici firmaları yerinden etti. Kaset-CD satışlarının düşmesiyle müzisyenlerin para kazanmalarını sağlayan tek mecra konserler olduğundan, organizasyon firmaları da plakçılarla ilişkilerini sonlandırarak doğrudan müzisyenlerle ilişki kurmaya başladı. Böylece yavaş yavaş plak şirketleri iflas etmeye, dükkânlar boşalmaya ve Unkapanı ıssızlaşmaya başladı.

KAYNAKLAR

- Çakmur, Barış, "Türkiye'de Müzik Üretimi", *Toplum ve Bilim Dergisi*, 1995, sy. 67, s. 50-70.
- Dilmener, Naim, *Bak Bir Varmış Bir Yokmuş*, İstanbul 2006.
- Meriç, Murat, *Pop Dedik*, İstanbul 2006.
- Meriç, Murat, "90'larda Müzik Üretimi: Bir Keşmekeşin Öyküsü", *Mürekkep Dergisi*, 1997, sy. 8, s. 89-99.
- Özbek, Meral, *Popüler Kültür ve Orhan Gencebay Arabeski*, İstanbul 2012.
- Solmaz, Metin, *Türkiye'de Pop Müzik*, İstanbul 1996.
- Stokes, Martin, *Aşk Cumhuriyeti: Türkiye Popüler Müziğinde Kültürel Mahrem*, İstanbul 2012.
- Stokes, Martin, *Türkiye'de Arabesk Olayı*, İstanbul 2010.
- www.imc.org.tr (İMÇ resmî web sitesi).